

CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ VE ENGELLİLERE YÖNELİK DÜZENLEMELER

N. Münci ÇAKMAK*

ÖZ

Engellilerin istihdam, ayrımcılık ve erişilebilirlik sorunları vardır. Bu sorunların etkili bir şekilde çözülebilmesi konusunda öncelikli olarak devlet görevli ve yetkilidir. Devlet engellilere kamu hizmetleri ile ulaşır. Devletin yanında özel sektör de engellilere hizmetler sunma konusunda faaliyet göstermektedir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile idari teşkilat yeniden oluşturulmuştur. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, engellilere yönelik hizmetler ve uygulamalarla ilgili bazı konuları yeniden düzenlemiştir. Yönetim sisteminin merkezileşmesi karşısında engellilere sunulan hizmetlerde bürokrasinin artması ihtimali söz konusudur. Bürokrasinin artması engelli haklarına ulaşmada eksikliğe neden olacaktır. Bürokrasinin azalması yolunda çeşitli tedbirler alınmıştır. Sistemin yeni olması nedeniyle bürokrasinin gelecekte nasıl olacağı ise henüz belirsizdir.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, Engellilik, Dezavantajlılar, İdari Teşkilat

PRESEDENTIAL GOVERNMENT SYSTEM AND THE REGULATIONS ABOUT DISABLEDS

ABSTRACT

Disabled people have employment, discrimination and accessibility problems. Primarily, state has duty and authority about solving these problems effectively. State reaches disabled people with its public services. Beside state, private sector has also activity in services for disabled people. By the Presidential Government System, administrative organization has been newly established. Some of the subjects about disability services and activities have been rebuilt by Presidential Government System. There is a risk about rising of bureaucracy in disability services because of the centralization of the administration. Increase in bureaucracy causes lack of accessibility in reaching disability rights. Some preventions have been taken for the reduction of bureaucracy. As the system is new, there is an uncertainty about the future of bureaucracy.

Key Words: Disabled, Presidential Government System, Disability, Disadvantaged, Administrative Organization

* **Doç. Dr.**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, e-posta: munci.cakmak@hbv.edu.tr

DOI : 10.34246/ahbvuhfd.609105

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 30/04/2019

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 19/07/2019

I- Giriş

Yapılan son değişikliklerle Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi adı verilen yeni bir modele geçilmiştir. Yeni modelle birlikte merkezi idare bütünüyle yeniden oluşturulmuştur. Bu yeni oluşum engellilere yönelik proje ve politika üreten, hizmet veren kamu kurumlarının da görev ve yetki alanlarının yeniden belirlenmesini gerektirmiştir. Yaşanılan köklü değişim henüz yeni olduğu için bu sistem, zaman içerisinde engellilere yönelik uygulamalarda yaşanacak sorunların neler olduğu hakkında yeterince bilgi vermemektedir. Buna karşılık klasik kamu yönetimi anlayışının ve idare hukuku kurallarının işlev gördüğü idare teşkilatına ilişkin bugüne kadar tecrübe edilmiş bulunan teorilere dayanılarak yorum yaptığımız takdirde, bazı konularda sorunlar yaşanma olasılığının yüksekliği hemen fark edilmektedir.

II- Engelli Tanımı ve Türkiye’de Engellilik

Engellilik insanlığın bir parçası olup herkes hayatının bir döneminde geçici veya kalıcı bir yetersizlik yaşayabilir veya yaşam fonksiyonlarında giderek artan zorluklarla karşılaşabilir.¹

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’un 3/c maddesinde engelli; “fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey” olarak tanımlanmaktadır.

Engelliler, ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Ayrımcılığın önlenmesi eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı başta olmak üzere çeşitli hukuki kuramlarla aşılmaya çalışılmaktadır. Bu konuda dikkat edilmesi gereken ise “eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı kapsamında engelli bireye engelli değilmiş gibi davranılması yerine, kişinin engelliliği dolayısıyla karşılaştığı sorunları kişisel değil, toplumsal olarak algılamak ve mevcut kural, kurum ve yapıların engellilerin farklılıkları ile uyumlu hale getirilmesini sağlamaktır.”² Yani hukuken sadece kanun önünde eşitliği kabul eden şekli eşitlik anlayışı yerine, eşitliğin, farklılıkları gözetmekle sağlanabileceği konusunda bir farkındalık üzerine inşa edilen maddi eşitlik anlayışının esas alınması gerekmektedir.³

¹ BİLSİN/BAŞBAKKAL, s. 65.

² ERTÜRK vd., s. 391.

³ ERTÜRK vd, 2014, s. 381.

Engelliler toplumda yaşayan en dezavantajlı grup olarak nitelendirilirler ve sürekli olarak sosyal hayatın tüm alanlarında engellerle karşılaşırılar.⁴ Sosyal yaşama katılımda fiziki, sosyal, siyasal ve teknik birçok engel bulunmaktadır.⁵ Başlıca engeller “hukuki düzenlemelerin yetersizliği, hukuki düzenlemelerin etkin şekilde uygulanmasının sağlanamaması, fiziki çevrede gerekli düzenlemelerin yapılmaması, toplumsal zihniyet ve bakış açısı, eğitim, çalışma, bakım ve tedaviye ilişkin eksiklik ve aksaklıklar vb.” şeklinde sıralanabilir.⁶

Toplum içerisinde engellileri çok sık görmesek de özellikle kentlerin farklılığı ve çeşitliliği içinde azımsanmayacak miktarda ve oranda engelli bireyler mevcuttur.⁷

Engelliler için istihdam problemi önemli bir konudur. Engelli bireylerin çalışma hayatına girebilmeleri 20. yüzyılın başlarına dayanmaktadır.⁸ Buna rağmen henüz yeterli seviyede engelli istihdam edilmemektedir. Mevcut istihdamların bir kısmı ise devlet tarafından yapılan zorlamalarla gerçekleştirilmektedir. Eğer devletin istihdam politikaları olmasa engellilerin istihdam edilme oranları ciddi seviyede azalacaktır.

Türkiye’de memur olarak istihdam edilen engeli sayısı 2002 yılında 5777 kişiye, 2018 yıl sonu itibarıyla bu sayı 53,017’ye ulaşmıştır.⁹ 2002 yılında kamuda 16,668, özel sektörde 28,953 engelli işçi çalışırken bu sayı 2018 yılı sonunda (2018 Kasım) kamuda 15,746, özel sektörde ise 106,963’e yükselmiştir.¹⁰ Rakamlar engelli çalışan sayısının arttığını göstermektedir. Bu da engelliler ve yakınları açısından sevindirici, henüz iş arayan engelliler için de umut vericidir. Ancak çalışan engellilerin artması, gerek iş yerlerinde gerekse işe ulaşımında yaşanan erişilebilirlik sorunlarının ortadan kalktığını göstermemektedir. Erişilebilirlikle ilgili çalışmaların sürekli bir şekilde devam etmesi gerekmektedir.

⁴ KESGİN, s. 1

⁵ KESGİN, s. 4.

⁶ ERTÜRK vd., s. 391.

⁷ KESGİN, s. 3.

⁸ ŞEN, s. 130.

⁹ Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistik Bilgiler, İstatistik Bülteni, 2019 Ocak, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi Başkanlığı, s. 5.

¹⁰ Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistik Bilgiler, İstatistik Bülteni, 2019 Ocak, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi Başkanlığı, s. 2.

Engellilerle ilgili her konuda, “sosyal politika” ve “sosyal devlet” kavramları etkin bir konuma sahiptir. Gün geçtikçe engelli sayısının artması, engellilere yönelik olarak düzenlenen ve düzenlenecek olan sosyal politikalara ayrıca önem kazandırmaktadır.¹¹ Devlet, “engellilerin korunması, toplumun içinde herkesle birlikte ve toplumsal yaşamın ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel ve kamusal olmak üzere tüm alanlarında aktif olarak yer alması, ekonomik kalkınmanın nimetlerinden toplumdaki diğer bireylerle birlikte eşit bir şekilde yararlandırılması görevini sosyal devlet ilkesi gereğince yerine getirmelidir.”¹²

Devlet engelliler konusunda ya doğrudan kendisi hizmet verir (merkezden yönetim içerisinde veya yerinden yönetim kuruluşları ile) ya da toplumsal hayatı (özel sektör istihdamı, ayrımcılık vb konularda) engellilerin haklarının kaybolmaması/çiğnenmemesi için denetler ve düzenler. Her iki durumda da faaliyetler devlet kurumları tarafından yerine getirilir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle birlikte devlet yapılanmasında önemli değişiklikler olmuş, engellilere yönelik faaliyetleri yerine getiren kurumlar ve bu kurumların yapılanmasında yeni gelişmeler hayata geçirilmiştir.

III- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Getirdiği Düzende Engellilere Yönelik Hizmet Teşkilatı

Her ülkenin, en iyi yönetime ulaşmak için, kendi tarihsel, siyasal, sosyal ve kültürel yapısına ve konjonktürel şartlara göre şekillendirdiği hükümet sistemlerinin dinamik bir yapı arz etmesi olağan bir durumdur.¹³ Bu nedenle ülkelerin yönetim biçimlerinde bazı değişiklikler olması normaldir. Değişiklikler bazı kurum teşkilatlanmalarında veya görevlerde/yetkilerde meydana gelebileceği gibi bütünüyle tüm kurum ve teşkilatlanmayı etkileyecek biçimde de olabilir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti de bu şekilde sistemin tamamının farklı bir şekilde teşkilatlanmasına yol açan önemli değişikliklere maruz kalmıştır.

6771 sayılı Kanun’la yapılan Anayasa değişikliği, 1982 Anayasasında yapılan en ciddi değişikliktir.¹⁴ Değişiklikle birlikte yeni bir modele geçilmiştir. Sistemin başkanlık mı yoksa kendine özgü bir hükümet sistemi mi olduğu ise

¹¹ ŞEN, s. 150.

¹² ŞEN, s. 150.

¹³ GÜLER, s. 300.

¹⁴ YILDIZ, s. 511.

tartışmalıdır.¹⁵ “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi olarak sunulan bu özgün hükümet sistemi; yürütme erkini bir organlar topluluğu olmaktan çıkarmakta ve Cumhurbaşkanlığı makamında yürütme yetkilerini toplamakta, yürütmenin yasamadan doğan bir organ olmasına son vermekte ve yasama yürütme ilişkilerini yeniden tanımlamaktadır.”¹⁶ Hükümetin var olmadığı bu sistemde yürütmeye ilişkin tüm yetkiler Cumhurbaşkanında tecessüm etmektedir.¹⁷

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanlığı Merkez Teşkilatı, Cumhurbaşkanının şahsı ile İdari İşler Başkanlığından meydana gelirken onaltı adet bakanlık Cumhurbaşkanlığına bağlanmış; Cumhurbaşkanına bağlı Politika Kurulları ile Ofisler kurulmuş; bağlı kurum ve kuruluşlar ise yeniden belirlenmiştir.¹⁸ Cumhurbaşkanlığına bağlı başkanlıklar ve ofisler ile daha dinamik bir yönetim yapısı oluşturulmak istenmiştir.¹⁹ Kamu yönetimi ve kamu bürokrasisi, yürütmenin başı ve tek sorumlusu olan Cumhurbaşkanına bağlanmış ve ona karşı sorumlu olan mekanizmalar oluşturulmuştur.²⁰

A- Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları

1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine göre (m. 20/1) Politika Kurulları:

- a) Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu
- b) Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu
- c) Ekonomi Politikaları Kurulu
- ç) Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu
- d) Hukuk Politikaları Kurulu
- e) Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu
- f) Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu
- g) Sosyal Politikalar Kurulu
- ğ) Yerel Yönetim Politikaları Kurulu’ndan oluşmaktadır.

¹⁵ GÖZLER, s. 114 vd.; GÜLER, s. 311.

¹⁶ ARDIÇOĞLU, s. 23.

¹⁷ ARDIÇOĞLU, s. 25.

¹⁸ TURAN, s. 60.

¹⁹ GÜLER, s. 319.

²⁰ GÜLER, s. 319.

Politika kurullarının kurulma amacı ilgili konularda politikalar üretmek ve üretilen politikaların uygulanma süreçlerini izlemektir.²¹

Cumhurbaşkanının başkanlık ettiği bu kurullar en az üç üyeden oluşmakta ve bu üyeler Cumhurbaşkanınca atanmaktadırlar.²²

Politika Kurullarının genel olarak görev ve yetkileri 1 sayılı CBK m. 22/1'inci maddesinde belirlenmiştir.²³ Her bir politika kurulunun görev ve yetkileri ise 1 sayılı CBK'nın devam eden maddelerinde sayılmıştır. Bu politika kurulları içerisinde öncelikli olarak engellilere yönelik olarak görev ve yetkilendirilmiş olan kurullar:

1- Sosyal Politikalar Kurulunun görev ve yetkileri: “Toplumun ihtiyaç sahibi kesimlerine yönelik yapılan çalışmaların etkinliği için politika önerileri oluşturmak”²⁴; “sosyal refahın oluşturulmasına yönelik politika önerileri geliştirmek”²⁵; “dezavantajlı gruplara yönelik politika önerileri oluşturmak.”²⁶

2- Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulunun görev ve yetkileri: “Sağlık sisteminin geliştirilmesi amacıyla politika önerileri geliştirmek”²⁷; “önleyici sağlık hizmetlerinin artırılarak sağlık hizmeti veren kuruluşların yüklerinin azaltılması ve etkinliklerinin artırılmasına yönelik araştırmalar yapmak ve

²¹ TURAN, s. 63.

²² 1 sayılı CBK m. 21/1 ve 2.

²³ 1 sayılı CBK m. 22/1: “a) Cumhurbaşkanınca alınacak kararlar ve oluşturulacak politikalarla ilgili öneriler geliştirmek. b) Geliştirilen politika ve strateji önerilerinden Cumhurbaşkanınca uygun görülenler hakkında gerekli çalışmaları yapmak. c) Küresel rekabetin getirdiği ani değişimlere karşı strateji ve politika önerileri geliştirmek. ç) Görev alanlarına giren konularda kamu kurum ve kuruluşlarına görüş vermek. d) Görev alanlarına giren konularda Bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar, sivil toplum ve sektör temsilcileri, alanında uzman kişiler ve ilgili diğer ilgililerin görüşünü alarak uygulanan politikaları ve gelişmeleri izlemek, yapılan çalışmalarla ilgili Cumhurbaşkanına rapor sunmak. e) Cumhurbaşkanını programına uygunluk açısından, bakanlıklar ile kurum ve kuruluşların uygulamalarını izlemek ve Cumhurbaşkanına rapor sunmak. f) Bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar, sivil toplum ve sektör temsilcileri, alanında uzman kişiler ve ilgili diğer ilgililerin davet edilmesi suretiyle genişletilmiş kurul toplantıları yapmak. g) Görev alanına giren konularda talep, ihtiyaç ve etki analizi yapmak ve/veya yaptırtmak. ğ) Cumhurbaşkanınca verilen diğer görevleri yapmak.”

²⁴ 1 sayılı CBK m. 29/1/a.

²⁵ 1 sayılı CBK m. 29/1/d.

²⁶ 1 sayılı CBK m. 29/1/e.

²⁷ 1 sayılı CBK m. 29/1a.

önerilerde bulunmak”²⁸; “tıbbi teknolojiler ve ilaç sanayinin yerleştirilmesi için politika önerileri oluşturmak”²⁹; “sağlık hizmetleri ve teknolojilerinde uluslararası gelişmeleri takip ederek, sonuçları raporlamak”³⁰; “toplumda artan hastalıkların önlenmesi ve azaltılmasına yönelik politika önerileri oluşturmak”³¹ olarak belirtilmiştir.

Görev ve yetkiler incelendiğinde toplumun ihtiyaç sahibi kesimleri ile dezavantajlı gruplar ifadelerinin yer aldığı maddeler dışında engellilere doğrudan yönelik olarak belirlenmiş hedefler yer almamaktadır. Hükümler çok geneldir. İstihdam, erişilebilirlik ve ayrımcılıkla ilgili çok daha etkili ve kapsamlı hükümler olması yerinde olurdu. Her ne kadar maddelerde yer alan genel ifadelere istihdam, erişilebilirlik ve ayrımcılıkla ilgili uygulamalar dahil edilebilirse de doğrudan getirilecek açık hükümler daha faydalı olacaktır. Bu kurullar vatandaşların şikayet veya başvuruları ile harekete geçen kurullar olmayıp doğrudan Cumhurbaşkanına bağlı olarak çalıştığından ve ayrıca bakanlıklarla aralarında hiyerarşi ilişkisi olmadığından dolayı engelliler konusunda toplumsal hayata biraz daha uzak kalabilirler. Bu uzaklık, kurulların ürettiği politikalara mutlaka yansiyacaktır.

Diğer politika kurulları içerisinde engellilerin hukuki, sosyal ve ekonomik durumlarını ilgilendiren maddelere de rastlanmaktadır. Bunlar:

- Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulunun görevleri; “bilim ve teknoloji alanındaki araştırma ve geliştirme politikalarının ekonomik kalkınma, **sosyal gelişme** ve milli güvenlik hedefleri doğrultusunda tespit edilmesi, yönlendirilmesi ve koordinasyonunun sağlanması amacıyla altyapı, **insan kaynağı** ve diğer tüm kaynakların geliştirilmesine yönelik araştırmalar yaparak öneriler oluşturmak”³²; ve “internet ortamının ekonomik, ticari ve **sosyal hayat** ile bilim, eğitim ve kültür alanında etkin, yaygın, kolay erişilebilir olarak kullanımını teşvik edecek politika ve strateji önerileri hazırlamaktır.”³³ İlk bakışta bilim ve teknoloji kavramları engellilikten uzakmış gibi görünmesine rağmen aslında son derece yakından ilgilidir. Bilim ve teknoloji denince ağırlıklı olarak gündelik yaşamda kullandığımız elektronik aygıtlar

²⁸ 1 sayılı CBK m. 29/1/e.

²⁹ 1 sayılı CBK m. 29/1/f.

³⁰ 1 sayılı CBK m. 29/1/g.

³¹ 1 sayılı CBK m. 29/1/ğ.

³² 1 sayılı CBK m. 23/1/d.

³³ 1 sayılı CBK m. 23/1/i.

aklımıza geldiğinden bilim ve teknolojinin başka yönlerden topluma hizmet eden kısımları unutulmaktadır. Halbuki çoğu engel grubu teknolojik yönden ileri aygıtlar kullanarak yaşamlarını kolaylaştırmaktadır. Elektronik protezler (el, diz...), elektrikli tekerlekli sandalyeler vb. ürünler teknolojik yönden ilerledikçe daha verimli çalışmaktadırlar. Bunların teknolojisinin ilerlemesi için politikalar üretilmelidir. Üstelik bu aygıtların neredeyse tamamı ithal ürün olduğu için ithal edilmeleri nedeniyle ekonomi de zarar görmektedir. Yerli teknoloji ilerlediği takdirde ekonomik anlamda büyük kârlar edilecektir. Teknolojinin ilerlemesi ile yurtdışına teknoloji satabilen bir konuma gelindiği zaman ekonomi bundan fayda görecek; yerli üretim de artarsa bu ürünler ucuzlayacak, sosyal yardım alamadığı için teknolojik yönden ileri olan aygıtlara ulaşamayan kitleler de bu ürünleri temin edebilir hale gelecektir.

- Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulunun görevlerinden “kalite, **eşitlik** ve etkililik ilkeleri ile milli ve toplumsal değerlere dayalı bir eğitim sistemi oluşturmak amacıyla politika önerileri geliştirmek”³⁴; “ülkenin **işgücü** planlamasını dikkate alarak eğitim ve öğretim konusunda politika önerileri oluşturmak”³⁵ ve “mesleki ve teknik eğitim programlarının uygulandığı **her tür ve derecedeki** örgün, yaygın ve çıraklık eğitimi, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak mesleki eğitimin; planlaması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konularından politika önerileri geliştirmek,”³⁶ Buradaki eşitliği iki şekilde anlamamız gerekmektedir. Birincisi engellilerin de engelsizlerle aynı ortamda aynı haklarla eğitim olanaklarına sahip olabilmesi, ikincisi ise özel eğitime ihtiyacı olan engellilerin eğitim standartlarının da engelsizlere verilen eğitimden farklı olmamasıdır. Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulunun politika üretirken engellilerin durumlarını mutlaka dikkate alması gereklidir.

- Hukuk Politikaları Kurulunun görevlerinden “adalet, **hak ve özgürlükler, eşitlik ilkesi**, hukukun üstünlüğü ve çoğulcu demokrasinin geliştirilmesine yönelik politika önerileri oluşturmak”³⁷; “**ulusal ihtiyaçlar ve evrensel ilkeler** göz önünde tutularak hukuk sisteminin iyileştirilmesi ve mevzuatın güncellenmesine yönelik reform önerilerinde bulunmak”³⁸; “**haklar**

³⁴ 1 sayılı CBK m. 24/1/ç.

³⁵ 1 sayılı CBK m. 24/1/e.

³⁶ 1 sayılı CBK m. 24/1/g.

³⁷ 1 sayılı CBK m. 27/1/a.

³⁸ 1 sayılı CBK m. 27/1/c.

ve hak ihlalleri ile ilgili araştırmalarda bulunmak ve ihlallerin önlenmesine yönelik çözüm yolları aramak ve önerilerde bulunmak³⁹ olarak sıralanabilir.

Hukuk Politika Kurulu, engellilerin hukuki durumlarını gözeten politikalar uygulamalıdır. Özellikle mevzuatın uygulanmasının denetlenmesi yönünde politikalar üretmelidir.

B- Cumhurbaşkanlığı Ofisleri

1 sayılı CBK'ya göre (m. 525/1) Cumhurbaşkanlığına bağlı, özel bütçeli, kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip “Dijital Dönüşüm Ofisi, Finans Ofisi, İnsan Kaynakları Ofisi ve Yatırım Ofisi” kurulmuştur.

Ofislerden beklenen, politikalara temel olacak projelerin geliştirilmesinde kritik işlevler üstlenmeleridir.⁴⁰

Doğrudan engellileri veya geniş anlamda düşünürsek sosyal ve kültürel hayatı görev edinmiş bir ofis ismine rastlamamaktayız. Ofislerin isimlerine bakıldığında toplumsal, sosyal ve kültürel amaçlara yönelik olmaktan ziyade piyasaya ve ekonomiye yönelmiş oldukları fark edilmektedir. Ofisler daha ziyade ekonomik politikalara yönelik olarak kurulmuş gibidir. Elbette ki engellilerin ekonomik hayattaki yerleri veya aldıkları bazı hizmetler dolaylı olarak bu ofislerin görev alanına girmektedir ancak toplumsal politikaların tamamını içine alacak şekilde bir ofisin kurulmasının daha faydalı olacağı kanaatindeyiz.

C- Bakanlıklar

Yeni sistemde Bakanlar Kurulu olmadığından ve Anayasaya göre yürütme organı sadece Cumhurbaşkanı olduğundan, yasama organına karşı siyasi sorumluluğu olmayan bakanlar “atandıkları kamu hizmeti örgütlenmesinin başında yer alan ve siyasal kimlikleri bulunmayan kamu görevlileridir.”⁴¹

1- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Engellilerin her türlü ihtiyaçlarına yönelik olarak hizmet veren temel bakanlık Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'dır. Bakanlığın engellilere yönelik görev ve yetkileri: “Sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ulusal düzeyde politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla gerekli çalışmalar

³⁹ 1 sayılı CBK m. 27/1/ç.

⁴⁰ TURAN, s. 74.

⁴¹ ARDIÇOĞLU, s.31.

yapmak, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek⁴²; “engellilerin ve yaşlıların her türlü engel, ihmal ve dışlanmaya karşı toplumsal hayata ayrımcılığa uğramadan ve etkin biçimde katılmalarını sağlamak üzere; belirlenen ulusal politika ve stratejilerin uygulanmasını koordine etmek, engellilere ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, engellilerin mesleki rehabilitasyonunu sağlayacak tedbirler almak⁴³; “toplumun sosyal yardım ve korumaya ihtiyaç duyan kesimlerine yönelik yardım faaliyetlerini düzenli ve etkin bir biçimde yürütmek; yoksullukla mücadeleye ilişkin ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları koordine etmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak⁴⁴, “... korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, kadın, engelli ve yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek, bu hizmetler için gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet kuruluşları kurmak ve işletmek⁴⁵, “kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülen sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek, bu çerçevede denetimini yapmak, bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların taşınması zorunlu olan nitelikleri ve bunlara rehberlik edecek programları geliştirmek⁴⁶, “sosyal hizmet ve yardım faaliyetleriyle bunlardan yararlananlara ilişkin bilgileri merkezi bir sistemde oluşturulacak veri tabanı aracılığıyla işlemek, kontrol etmek, izlemek ve geliştirilecek politika, strateji ve önlemler bağlamında değerlendirmek⁴⁷, “sosyal hizmetler ve yardımlar alanındaki uluslararası gelişmeleri ve faaliyetleri izlemek, bunlara katkı vermek ve yürütülecek çalışmalarda yararlanmak üzere değerlendirmek, bu alanda taraf olduğumuz uluslararası sözleşme ve anlaşmaların ulusal düzeyde uygulanmasını sağlamak⁴⁸ ve “sosyal adalet ve sosyal refahın gerçekleşmesi için gerekli tedbirleri almak.”⁴⁹

⁴² 1 sayılı CBK m. 65/1/a.

⁴³ 1 sayılı CBK m. 65/1/d.

⁴⁴ 1 sayılı CBK m. 65/1/f.

⁴⁵ 1 sayılı CBK m. 65/1/g.

⁴⁶ 1 sayılı CBK m. 65/1/h.

⁴⁷ 1 sayılı CBK m. 65/1/i.

⁴⁸ 1 sayılı CBK m. 65/1/i.

⁴⁹ 1 sayılı CBK m. 65/1/r.

Bakanlığın teşkilatında engellilere yönelik faaliyet gösteren hizmet birimi Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüdür. Genel Müdürlüğün görev ve yetkileri 1 sayılı CBK'nın 71. maddesinde sayılmaktadır. Bu görev ve yetkiler arasında engellilere ilişkin olan şunlardır: “Bakanlığın engellilere ve yaşlılara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek”⁵⁰, “engelliliğin önlenmesi ile engellilerin eğitimi, istihdamı, rehabilitasyonu, ayrımcılığa uğramadan insan haklarından yararlanarak toplumsal hayata katılmaları ve diğer konularda ulusal düzeyde politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek”⁵¹, “engellilerin sorunlarını ve çözüm yollarını araştırmak, bu konuda uygulamanın geliştirilmesine yönelik öneri ve programlar hazırlamak ve uygulamak”⁵², “engellilerle ilgili konularda inceleme ve araştırmalar yapmak, projeler hazırlamak ve uygulamak”⁵³, “münhasıran engellilere tanınan haklar ve sunulan hizmetlerden yararlanmada kullanılmak üzere hazırlanan engelli kimlik kartlarına ilişkin işleri yürütmek”⁵⁴, “yaşlıların ve bakıma muhtaç engellilerin, yaşamlarını evlerinden ve sosyal çevrelerinden ayrılmadan sürdürebilecekleri sosyal desteklerin verilmesi için gerekli mekanizmaları kurmak, var olanları standardize etmek, uygulamaları takip etmek ve denetlemek”⁵⁵, “kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce engellilere ve yaşlılara yönelik yürütülen sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak.”⁵⁶

1 sayılı CBK'nın 88. maddesinde Bakanlığın bütün genel müdürlüklerinin ortak görevleri düzenlendiğinden, burada sayılan konularda da Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü görevli ve yetkilidir.

2- Gençlik ve Spor Bakanlığı

Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri arasında “engelli bireylerin spor yapabilmelerini sağlamak ve yaygınlaştırmak üzere; spor tesislerinin engellilerin kullanımına uygun olmasını sağlamak, spor

⁵⁰ 1 sayılı CBK m. 71/1/a.

⁵¹ 1 sayılı CBK m. 71/1/b.

⁵² 1 sayılı CBK m. 71/1/c.

⁵³ 1 sayılı CBK m. 71/1/ç.

⁵⁴ 1 sayılı CBK m. 71/1/d.

⁵⁵ 1 sayılı CBK m. 71/1/g.

⁵⁶ 1 sayılı CBK m. 71/1/h.

eğitim programları ve destekleyici teknolojiler geliştirmek, gerekli malzemeyi sağlamak, engelli bireylere yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları ile yayınlar yapmak, spor adamları yetiştirmek, engelli bireylerin spor yapabilmesi konusunda ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak”⁵⁷ ve “dezavantajlı gençlere ve gençlerin hareketliliğine yönelik projeleri öncelikli olarak desteklemek”⁵⁸ yer almaktadır.

3- Milli Eğitim Bakanlığı

“Kız öğrencilerin, engellilerin ve toplumun özel ilgi bekleyen diğer kesimlerinin eğitime katılımını yaygınlaştıracak politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, belirlenen politikaları uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek”⁵⁹ Milli Eğitim Bakanlığının görev ve yetkileri arasında yer almaktadır.

4- Sağlık Bakanlığı

“Bulaşıcı, bulaşıcı olmayan, kronik hastalıklar ve kanser ile anne, çocuk, ergen, yaşlı ve engelli gibi risk gruplarıyla ilgili olarak izleme, sürveyans, inceleme, araştırma, bağışıklama ve kontrol çalışmaları yapmak, bunlarla ilgili verilerin toplanmasını sağlamak, belirlenen hedefler doğrultusunda plan ve programlar hazırlamak, uygulamaya koymak, denetlenmesini sağlamak, değerlendirmek ve gerekli önlemleri almak”⁶⁰ Halk Sağlığı Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri arasında sayılmaktadır.

4- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı

Strateji Geliştirme Başkanlığı görev ve yetkilerinden birisi “engellilerin ulaştırma ve haberleşme altyapılarını kolay kullanabilmeleri ve bu hizmetlerden yeterli seviyede yararlanabilmeleri için Bakanlık ilgili hizmet birimleri ve kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yapmak ve koordinasyonu sağlamaktır.”⁶¹

Özetle bakanlıkların görev ve yetkileri engellilere yönelik uygulamalar ve hizmetler açısından yeterli görünmektedir. Ancak hukuk kurallarının yani mevzuatta bakanlıkların görev ve yetkilerinin sayılması yeterli değildir, bunların hem uygulamaya geçmesi hem de uygulanıp uygulanmadıkları konusunda gereken denetimlerin yapılması gerekmektedir.

⁵⁷ 1 sayılı CBK m. 189/1/ç.

⁵⁸ 1 sayılı CBK m. 190/1/g.

⁵⁹ 1 sayılı CBK m. 301/1/d.

⁶⁰ 1 sayılı CBK m. 361/1/c.

⁶¹ 1 sayılı CBK m. 488/1/b.

Ç- Merkezden ve Yerinden Yönetim Açısından Yeni Sistemin Değerlendirilmesi

Devletler içinde buldukları sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarına göre merkeziyetçi ya da yerinden yönetim niteliğine sahip olurlar.⁶² Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde karar alma ve uygulama şeklinin merkezileştiği görülmektedir. Merkezden yönetim, somut haliyle ifade edersek yetkilerin merkezi idare teşkilatında tek bir makamda toplanması sert bir şekilde uygulanırsa bazı süreçlerin aksama ihtimali yüksektir. Merkezden yönetimin en önemli sakıncalarından birisi bürokrasiye sebep olarak kırtasiyeciliği artırması, bunun sonucunda da kamu hizmetlerinin yavaşlaması ve gecikmesidir.⁶³ Merkezden yönetimin bu sakıncası, görev ve yetkilerin hiyerarşi kademelerinde paylaşılması gibi yöntemlerle aşılabılır olarak görülse de en etkili yöntem yerinden yönetim kuruluşlarının etkinliğinin sağlanmasıdır. Merkezi yönetimlerin uygulama boşluklarını doldurmada özellikle belediyelerin yaptığı çalışmalar (engelliler açısından) devletin sosyal sorumluluğu anlamında önem kazanmaktadır.⁶⁴

D- Bürokrasi Açısından Yeni Sistemin Değerlendirilmesi

Bürokrasi kavramı, “kamu yönetimi kapsamında mevcut olan kurum ve kuruluşlardaki idari faaliyetler ile siyasilerin almış olduğu kararların yürütülmesini sağlayan bir çeşit yapılanmadır.”⁶⁵ Bürokrasi, vatandaşın gözünde devletin somutlaştığı nokta olup devlet, üstlendiği kamu hizmetlerini bürokratik aygıt vasıtasıyla yerine getirmektedir.⁶⁶ Günümüzde bürokrasinin yok olmadığı, aksine daha da büyüüp geliştiği görülmektedir.⁶⁷

Yeni sistemden önceki değerlendirmelerde Türk kamu bürokrasinin sorunları;“otorite hiyerarşisinin katılığı, yetkilerin üst basamaklarda toplanması, gizlilik, siyasi-idari güç ile uzmanlık gücü arasındaki çatışma, kuralların yoğunluğu, takdir yetkisinin daraltılması, rekabetin yokluğu, kendi kendini yenileyememe ve dolayısıyla verimsizlik” olarak nitelendirilmekteydi.⁶⁸ Yeni

⁶² GÜLEÇ, s. 489.

⁶³ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 134.

⁶⁴ KESGİN, s. 11.

⁶⁵ AKÇAKAYA, s. 276.

⁶⁶ ÇEVİKBAŞ, s. 78.

⁶⁷ ÇEVİKBAŞ, s.93; AKÇAKAYA, s. 294.

⁶⁸ ÇEVİKBAŞ, s. 93-94.

modelde merkeziyetçiliğin güçlendirildiği dikkate alınırsa eski yorumların aynen geçerli olacağı düşünülebilir.

Cumhurbaşkanının, Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile kamu kurum ve kuruluşlarının kuruluş ve görevlerinde değişiklik yapabilme imkânına sahip olduğu için bizatihi bürokrasinin konumunu etkileyebileceği iddia edilmektedir.⁶⁹ Bu bakış açısına göre Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile gereken düzenlemeler yapıldığı takdirde bürokrasinin azaltılabileceği aklımıza gelebilir. Teşkilatta yer alan kurum ve kuruluşların işleyiş biçimleri Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile düzenlenebildiği için bürokrasiye sebep olan aşamalar, birimler, merciler ve işlemler kaldırılarak bürokrasi azaltılabilir. Bürokrasinin bu yolla azaltılması engellilerin haklarına daha kolay ulaşmalarını sağlayacaktır.

Bürokrasinin mevcut teşkilattaki merkezi idarenin düzenleniş biçimine göre artıp artmayacağını zaman gösterecektir. Kurumlar arası ilişkiler henüz tam olarak yerine oturmamıştır. Yeni sistem doğrudan her birimi ve yetkiyi Cumhurbaşkanına bağlamak üzerine kurulmuştur. Bürokrasiye neden olacak işlemlerin tesis edildiği makamlar ile bu makamların Cumhurbaşkanlığı ile ilişkileri henüz birbirine alışma aşamasındadır.

Cumhurbaşkanı, bürokrasinin azaltılması yönünde 2018/13 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi⁷⁰ yayınlamıştır. Bu Genelge, bürokrasinin azaltılması ve hizmetlerin/işlemlerin hızlandırılması konusunda bir adsız düzenleyici işlemdir. Ancak metnin içeriği incelendiğinde Genelgenin sadece başvurulara yoğunlaştığı görüldüğünden bürokrasiye sebebiyet veren bütün aşamaları kapsar nitelikte olmadığı fark edilmektedir.

⁶⁹ GÜLER, s. 313.

⁷⁰ 2018/13 sayılı ve 11 Ekim 2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı Genelgesi (RG: 12 Ekim 2018 – 30563):

“Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde sorun çözen, çözüm üreten, sonuç ve vatandaş odaklı devlet anlayışı ile bürokrasinin azaltılması Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin öncelikli hedeflerindedir. Kamu hizmetlerinde hantallığa sebebiyet veren hususların ortadan kaldırılması, milletimize hizmetlerin süratli ve en iyi şekilde sunulması, devlet ve millet bütünleşmesini zedeleyen davranışlardan kaçınılması gerekmektedir.

Bu itibarla; kamu kurum ve kuruluşlarına yapılan tüm başvurularda, talebin sonuçlandırılması başka bir idari makamın görev alanında kalsa dahi, başvurular anında incelenerek takip edilecek, talebin ilk başvuru yerinde neticelendirilmesine özen gösterilecek, başvuru sahibine yapılan işlemler hakkında gecikmeksizin nihai ve kesin bilgi verilecek, başvuruların süratli ve doğru sonuçlandırılması amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacaktır.”

Engellilerin elde edeceği haklar (özellikle yardımlar) konusunda bürokrasinin artması demek engellilerin bu haklardan süresinde yararlanamaması anlamına gelmektedir. Yeni sistemde gereken düzenlemelerin yapılması, bürokrasinin uzun sürmesine neden olan aşamaların ve sürelerin özel olarak tespit edilerek yeniden düzenlenmesi/ortadan kaldırılması gerekmektedir. Yeni sistem şu haliyle bürokrasinin azalması yolunda yoğun işaretler vermemektedir. Teorik açıdan yaklaşırsak, karar alma ve uygulama görev ve yetkilerinin merkezde tek bir makamda toplanıyor olması bürokrasiyi uzatacakmış gibi görünmektedir. Her ne kadar Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile aldığı kararları hızlı bir şekilde uygulamaya sokabilse de bu durum soyut ve genel nitelikte uygulamalar için geçerlidir. Bakanlıkların görecekleri hizmetlerde ve özellikle bireyler hakkında tesis edilecek birel işlemler hakkında yazışma aşamaları olması halinde bürokrasi artacaktır. Merkezîyetçi yapının güçlendirilmesi demek, merkeze bağlı olan tüm teşkilattaki yöneticilerin kendilerini merkeze danışma ihtiyacı hissetmelerine neden olacaktır.

Konumuz açısından Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine de değinmekte fayda vardır. Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin konusu, kanunla düzenlenmesi Anayasada açıkça öngörülmeyen sosyal ve ekonomik haklardır.⁷¹ Ancak bu konularda dahi eğer “Anayasanın açık hükmü varsa veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenebilecek bir konu, kanunla düzenlenmiş ise”, bu konularda da Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenleme yapılamaz, “örneğin 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmadığı sürece, Anayasa m. 104/17’nin dördüncü cümlesinde yer alan “kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz” hükmü uyarınca bu konuda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz.”⁷² Bu maddeden ulaşacağımız sonuç, engelliler hakkında Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile hiçbir düzenleme yapılamayacağıdır. Bu konuda sadece yeni bir kamu kurumu kurulabilir veya var olan bir kurum veya bakanlığın kuruluş hükümlerinde, veya görev ve yetkilerinde değişikliğe gidilebilir. O halde Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile engellilere yönelik hizmetlerin kanunda yazan kısımlarında eğer bürokrasiye neden olan düzenlemeler varsa, bu düzenlemeleri Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile aşmak mümkün değildir. Özetle, engellilere yönelik bir hizmetle ilgili olarak her hangi bir kanunda düzenleme varken aynı konuda Cumhurbaşkanı Cumhurbaşkanlığı

⁷¹ ARDIÇOĞLU, s. 40.

⁷² ARDIÇOĞLU, s. 40.

kararnamesi ile yeni bir düzenleme getiremediğinden, sözkonusu kanunda bürokrasiye neden olan faaliyetler/hizmetler aynen uygulanmaya devam edecektir.

Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, temel hak ve özgürlükler üzerindeki etkileri yönünden ele alındığında, yürütme yetkisinin ötesine geçip yasama yetkisine girdikleri takdirde anayasaya aykırı olacaklardır.⁷³

Kamu yöneticileri kamu menfaati, hukuk, medya, mesleki standartlar, toplumsal değer ve standartlar, demokratik kurallar ve vatandaşları kapsayan grup ve standartlardan oluşan karmaşık gruplaşmaların etkisi altındadır ve bu konularda sorumlulukları da bulunmaktadır.⁷⁴ Bu çoklu sistemde karar alma mekanizmalarının etkili ve verimli bir şekilde işletilmesi gereklidir. Bürokrasiyi azaltmayı istemek her zaman yararlı olmayabilir; bürokrasiyi azaltmak uğruna hukuk çiğnenmemelidir. Günümüzde yönetim ile hukuk arasındaki bürokratik ve yasal kurallar hatta ilişkiler sorgulanır hale gelmiştir.⁷⁵ Kıta Avrupası ülkelerinde ekonomik ve hukuksal rasyonelliğin yerini yönetimsel rasyonelliğin almasından beri, kamu hukuku ve onun temel odak noktaları, kurumları ve ilkeleri yeniden tanımlanmıştır.⁷⁶ Böylelikle yeni kamu yönetimi kavramı açığa çıkmıştır. Yeni Kamu Yönetimi anlayışı ile birlikte uygulanmaya başlayan özelleştirme, özerkleştirme, esnek istihdam, taşeronlaşma gibi politikalar kamu kurumlarındaki bürokrasiyi ve kırtasiyeciliği azaltmayı hedeflemiştir.⁷⁷ Devlet içerisinde kamu kurumlarının büyümesi, çeşitlenmesi, sayıca artması sebebiyle meydana gelen hantallık, merkeziyetçilik, verimsizlik, aşırı kurallara bağlılık gibi olumsuz sonuçları olan durumlar esnetilmek istenmiştir.⁷⁸

Kamu kurum ve kuruluşlarının, değişen teknolojik şartlara, rekabete, küreselleşen dünya pazarlarına uyum sağlamak ve ayakta kalabilmek için esneklik, bilgi ve iletişim teknolojileri odaklı bir yapılanma içerisine girmeleri gerektiği ileri sürülmektedir.⁷⁹ Esnek Uzmanlaşma olarak anılan Post-Fordist

⁷³ ARDIÇOĞLU, s. 42.

⁷⁴ ÜTÜK, s. 61.

⁷⁵ ÖZER, s. 5.

⁷⁶ ÖZER, s. 5.

⁷⁷ ATEŞ/ÇÖPOĞLU, s. 98.

⁷⁸ ATEŞ/ÇÖPOĞLU, s. 98.

⁷⁹ ATEŞ/ÇÖPOĞLU, s. 112.

dönem, ekonomik hayatın her alanında etkisini göstermiş; toplumsal yapıda, devlet anlayışında, kamu yönetiminde, kültürde ve hayatın hemen her yönünde köklü etkiler meydana getirmiştir.⁸⁰ “Merkezi devletin ekonomi üzerindeki yetkilerini özerk kurumlara devretmesi ve bu kurumlar aracılığıyla bir tür hakem sayılabilecek düzenleme yaklaşımlarını benimsemesi, ekonomik faaliyetlerin tamamen özel alanda, rekabet şartları altında, verimlilik ilkesine göre ve esnek üretim rejiminin avantajlarını sağlayacak biçimde yerine getirilmesini sağlamaya yöneliktir.”⁸¹ Katı hiyerarşik ve merkeziyetçi bürokratik yapının yerini daha esnek, ademi merkeziyetçi ve profesyonel yöneticilik anlayışına dayalı yeni kamu yönetimi anlayışına bırakması gerektiği iddia edilmektedir.⁸²

Engelliler, Refah Devleti uygulamalarının hakim olduğu 1945-1980 yılları arası dönemde sosyal uygulamalara hak temelli olarak ulaşırken son yıllarda Neo-liberal paradigmanın etkisi ile sosyal uygulamaların en önemli muhataplarından birisi olmuşlardır.⁸³

Buna karşılık yeni kamu yönetimi anlayışı müşteri odaklı bir yaklaşımı benimsediğinden⁸⁴ engellilerin müşteri olma tehlikesi vardır. Kamu hizmetindeki müşteri kavramı ile özel sektördeki müşteri kavramının birbirinden farklı olduğu unutulmamalıdır.⁸⁵ Yeni kamu yönetimi piyasa vurgusu ile geleneksel hiyerarşik yapıyı, müşteri vurgusuyla da vatandaşlık kavramını değiştirmiştir.⁸⁶

Türkiye'nin geçtiği yeni model yürütmeyi tek bir kişide toplamış, merkezi olma zihniyetini güçlendirmiştir. Bürokrasinin ise klasik mi yoksa yeni kamu yönetimi anlayışında olduğu gibi mi şekilleneceği henüz belirsizdir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile kamu bürokrasisinde daha önce yaşanan oligarşik işleyişlerin (kamu personelleri açısından) ortadan kalkmasıyla bürokrasi açısından olumlu sonuçlar beklense de⁸⁷ henüz tam bir netlik yoktur. İdare etme gücünün tek bir makamda toplanmasının engelliler

⁸⁰ SAKLI, s. 108.

⁸¹ SAKLI, s. 123.

⁸² ÖZER, s. 43.

⁸³ KESGİN, s. 2.

⁸⁴ SEZER, s. 148.

⁸⁵ AKÇAKAYA/AKSAKALOĞLU, s. 46.

⁸⁶ ARSLAN, s. 29'dan aktaran AKÇAKAYA/AKSAKALOĞLU, s. 60.

⁸⁷ AYDIN/AKINCI, s. 1029.

açısından karşımıza çıkaracağı sonuç şöyle olacaktır: Cumhurbaşkanı engellileri gözetmediği takdirde hizmetler kaliteli, hızlı ve çeşitli olacak, gözetmediği takdirde ise bu konular zayıf kalacaktır.

Sonuç

Geçmişten günümüze sosyal riskleri paylaşarak azaltmaya çalışmada, birey, aile, sivil toplum, devlet ve piyasa gibi güçler etkin olsa da⁸⁸, engellilere yönelik hizmetler ve engellilerin korunması konusunda devletin daha ağır basması, bazı hizmetleri piyasalara bırakmaması gerektiği kanaatindeyiz.

Engelliler için hazırlanan sosyal politikalar ülkenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ile doğru orantılı olup kurum yöneticilerinin engellilerin problemleri üzerindeki farkındalıkları, engelli bireyleri faydası olmayan, yardıma muhtaç, güçsüz ve korumasız insanlar oldukları anlayışından uzaklaştırarak onları sosyal dışlanmanın yıkıcı etkisinden kurtarabilmektedir.⁸⁹

İdarenin engellilere yönelik hizmetleri görmesi konusunda sadece teşkilatlanması yetmemekte, kanunların uygulanmasını sağlayacak yönetmeliklerin çıkarılması ve uygulamayı yürüten kurumların da uygun bir şekilde denetlenmesi gerekmektedir.⁹⁰

KAYNAKÇA

AKÇAKAYA, Murat, “Weber’in Bürokrasi Kuramının Bugünü ve Geleceği”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Özel Sayı Aralık 2016, s. 275-295.

AKÇAKAYA, Murat – Yağız AKSAKALOĞLU, “Kamu Hizmeti Kapsamında Yeni Kamu Yönetiminin Vatandaşlık Anlayışı”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 19/1, 2017, s. 42-71.

AKYILMAZ, Bahtiyar - Murat SEZGİNER - Cemil KAYA, **Türk İdare Hukuku**, Yenilenmiş 9. Baskı, Ankara, Eylül 2018.

⁸⁸ KESGİN, 2014, s. 7.

⁸⁹ KÜÇÜKALİ, Adnan, “Engellilere Uygulanan Sosyal Politikaların Değerlendirilmesi: Atatürk Üniversitesi Örneği”, **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, Ocak 2014, s. 83.

⁹⁰ BİLSİN/BAŞBAKKAL, 2014, s. 75.

- ARDIÇOĞLU, M. Artuk, “Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2017/3, s. 19-51.
- ARSLAN, N. T., “Klasik – Neo Klasik Dönüşüm Süreci: “Yeni Kamu Yönetimi””, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 11/2, 2010, s. 29’dan aktaran AKÇAKAYA/AKSAKALOĞLU, 2017, s. 60.
- ATEŞ, Hamza – Mustafa ÇÖPOĞLU, “Kamu Yönetimi ve Çalışma Hayatında Esneklik”, **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, 2015, Cilt X, Sayı 1, s. 97-113.
- AYDIN, Abdullah – Berat AKINCI, “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nde Kamu Personel Yönetim Sisteminin Dönüşümü: Üst Düzey Kamu Görevlilerinin Atanması”, **Route Educational and Social Science Journal**, Volume 5(10), August 2018, s. 1024-1033.
- AYVAZ, M. Erkut, “Devlet Başkanı ve Siyasi Parti İlişkisi Üzerine”, **Liberal Düşünce Dergisi**, Cilt 23, Sayı 91-92, Yıl 2018, s. 113-142.
- BİLSİN, Elif – Zümrüt BAŞBAKKAL, “Dünyada ve Türkiye’de Engelli Çocuklar”, **Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi**, 30(2), 2014, s. 65-78.
- ÇEVİKBAŞ, Rafet, “Bürokrasi Kuramı ve Yönetimsel İşlevi”, **Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2, Aralık 2014, s. 75-102.
- Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistik Bilgiler, İstatistik Bülteni**, 2019 Ocak, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi Başkanlığı.
- ERTÜRK, Korhan Levent – A. Aslı ŞİMŞEK – Damla Gülseren SONGÜR – Gökhan ŞENGÜL, Türkiye’de Engelli Farkındalığı ve Engelli Bireylerin Adalete Web Erişilebilirlikleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Bilgi Dünyası**, 2014, 15(2), s. 375-395.
- GÖZLER, Kemal, “Cumhurbaşkanlığı Sistemi Mi, Başkanlık Sistemi Mi, Yoksa Neverland Sistemi Mi? 16 Nisan’da Neyi Oylayacağız?” bkz. www.anayasa.gen.tr/neverland.htm (Erişim: 19 Mart 2019).
- GÜLEÇ, Yasin, “Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerel Yönetimlerin Önemi ve İşlevi, Bağcılar Engelliler Sarayı Örneği”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl 2, Sayı 1, Mart 2014, s.

486-500.

GÜLER, Tahsin, “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Kamu Yönetimine Etkileri”, **Bahkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 21, Sayı 39, Yıl 2018, s. 299-322.

KESGİN, Bedrettin, “Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikalar”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt 23, Sayı 4, Ekim 2014, s. 1-15.

KÜÇÜKALİ, Adnan, “Engellilere Uygulanan Sosyal Politikaların Değerlendirilmesi: Atatürk Üniversitesi Örneği”, **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, Ocak 2014, s. 59-86.

ÖZER, M. Akif, “Günümüzün Yükselen Değeri: Yeni Kamu Yönetimi”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı 59, Ekim – Aralık 2005, s. 3-46.

SAKLI, Ali Rıza, “Fordizm’den Esnek Üretim Rejimine Dönüşümün Kamu Yönetimi Üzerindeki Etkileri”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Kış 2013, Cilt 12, Sayı 44, s. 107-131.

SEZER, Özcan, “Kamu Hizmetlerinde Müşteri (Vatandaş) Odaklılık: Türkiye’de Kamu Hizmeti Anlayışı Açısından Bir Değerlendirme”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 8, 2008, s. 147-171.

ŞEN, Mustafa, Türkiye’de Engellilere Yönelik İstihdam Politikaları: Sorunlar ve Öneriler”, **Sosyal Güvenlik Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, Yıl 2018, s. 129-152.

TURAN, A. Menaf, “Türkiye’nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi”, **Social Sciences Research Journal**, Vol. 7, Issue 3, September 2018, s. 42-91.

ÜTÜK, Utku, “Denhardt ve Denhardt’ın Yeni Kamu Hizmeti Kuramına Bakış”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı 99, Ekim – Aralık 2015, s. 47-70.

YILDIZ, Abdülkadir, “Amerika Birleşik Devletleri’nde Başkan Yardımcısı İle Türkiye’de Cumhurbaşkanı Yardımcısının Karşılaştırılması”, **ERÜHFD**, C. XIII, S. 1, 2018, s. 509-534.